

ב"ה

УРОК ПО НЕДЕЛЬНОЙ ГЛАВЕ

שיעור בפרשת השבוע

Урок Главного раввина России
р. Берла Лазара
в центральной синагоге
"Марьино Роуца"

מאת מודנו הרב הראשי לדוסיא
הגאון רבי שלמה דובער פינקס לאזאר שליט"א
שנאמד בהיכל בית הכנסת המרכזי
"מארינה רוסצ'ה"
מוסקבה - רוסיא

НЕДЕЛЬНАЯ ГЛАВА
КИ СЕЙЦЕЙ
פרשת כי תצא

תדפיס מתוך הספר
שליח לאחמך



כל הזכויות שמורות

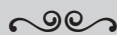
יוצא לאור

ע"י מחלקת 'הוצאה לאור'

בית הכנסת המרכזי

בית מנחם חב"ד - ליוזבאוויטש

'מארינה רוסצ'ה', מוסקבה רוסיה



עימוד ועיצוב:

MTM

מחלקת הגרפיקה

של סוכנות החדשות היהודיות במוסקבה

מבשר טוב מוסקבה



הטעם שבן סורר ומורה נידון על שם סופו

מדוע לא נדון בן סורר לפי מעשיו
עכשיו?

אך המפרשים תמהו היאך ניתן לפרש את
דין בן סורר ומורה בכך שהוא נידון על
שם סופו ולא על פי מעשיו עתה, והלא
דרשו חז"ל על הפסוק "כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים
אֶל קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם"³, והובאו
דבריהם בפירוש רש"י: "באשר הוא שם
- לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא
נידון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות.
לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים
ואומרים: ריבוננו של עולם, מי שעתיד
זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו
באר, והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק
או רשע, אמרו לו: צדיק, אמר להם: לפי
מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו. באשר
הוא שם"⁴. וכן מסקינן בגמרא⁵: "אמר רבי
יצחק, אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו
של אותה שעה, שנאמר. כי שמע אלהים
אל קול הנער באשר הוא שם".

ומיישב המהרש"א⁶ שבדאי יש לחלק
בין הדברים: בבן סורר ומורה
מדובר על הסוף הרע שלו עצמו, ולכן
שפיר אומרים אנו "ימות זכאי ואל ימות

בפרשתנו נצטוונו על דין בן סורר
ומורה¹: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן
סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינּוֹ שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל
אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: וְתִפְשׁוּ
בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ
וְאֶל שַׁעַר מִקְמוֹ: וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵינוּ
זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינּוֹ שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ זֹלִל
וְסָבָא: וְרָגְמָהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בְּאֶבְנִים וָמֵת
וּבְעֶרְתַּת הָרֶעַ מִקְרָבָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
וַיִּרְאוּ".

והנה בטעמו של עונש חמור ומופלג זה,
ידועים דברי המשנה²: "בן סורר
ומורה נידון על שם סופו, ימות זכאי ואל
ימות חייב". ובבבלי נאמרו הדברים
בהרחבה: "תניא רבי יוסי הגלילי אומר,
וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה
חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא
לבית דין ליסקל?! אלא הגיעה תורה
לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף
מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו
מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם
את הבריות. אמרה תורה, ימות זכאי ואל
ימות חייב".

1 כא, יח-כא.

2 סנהדרין עא, ב.

3 בראשית כא, יז. דרשת חז"ל בבראשית רבה פנ"ג, יד.

4 ראש השנה מז, ב.

5 בחידושי אגדות עמ"ס ר"ה שם.

חייב"; ואילו הסוף הרע שנזכר בדברי המלאכים על ישמעאל עסק בעיקר אצל בניו אחריו ולא לגופו, ולכן נידון "באשר הוא שם"⁶.

החזקוני ועוד כתבו לחלק בדרך אחרת, שישמעאל טרם חטא כלל ועל כן היה פטור מכל עונש, ואילו בן סורר ומורה הריהו זולל וסובא והולך כבר בדרך שאינה מהוגנת במעשה בפועל וראוי לעונש, אלא שחומרת העונש היא על שם סופו. אבל במושב זקנים הקשה על תירוץ זה, שהרי גם בישמעאל נאמר שהיה "מצחק"⁷, ופירש רש"י שחטא בשלוש העבירות החמורות, ולעומת זאת בן סורר ומורה לא חטא כלל בחטאים חמורים מעין אלו.

ובפירוש הטור על התורה כתב שבני ישמעאל לא הרגו את בני ישראל בידים, ואילו בן סורר ומורה עתיד לרצוח במישרין באופן ש"יוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות".

והמהר"ל בגור אריה פירש שהחילוק הוא בסוג בית הדין, כי אמנם בבית דין של מעלה דנים רק "באשר הוא שם" ואין דנים על שם סופו, אבל בבין דין של מטה הורגים גם על שם סופו.

עוד ביאר בשפת אמת⁸ באופן מחודש, שלכאורה הוא דבר פלא היאך ראו

המלאכים שעתידים בניו להמית את ישראל, הרי אם ימות כעת בצמא לא יהיו לו ילדים. ומיישב, שעל כרחך הואיל והמלאכים ראו שעתידים לעשות כך, הרי זו האמת. והיינו שהקטרוג שלהם לא היה על כך שישמעאל צריך למות, אלא רק על כך שהקב"ה העלה לו באר בדרך נס, אבל בכל אופן היה נותר חי עד שיגיע אל המים. ואם כך מובן שבן סורר ומורה אינו דומה לכך, כי כאשר נדון על שם סופו, הרי דינו מונע את סופו הרע.

ברם, ביאורים אלו כולם אינם מיושבים היטב בפשוטו של מקרא, ובפרט יש לברר מפני מה לא נחית רש"י עצמו לסלק שאלה זו, שהרי בן חמש למקרא הלומד את המקראות דנן כבר יודע שאין האדם נידון אלא לפי מעשיו, כפי שפירש רש"י במעשה ישמעאל, ואילו כאן על הפסוקים הביא רש"י את דרשת חז"ל שנידון על שם סופו, שלכאורה סותרת לזה.

פשר פרמי ההלכות בדין זה

להבנת הדברים, נקדים ונביא דברי רש"י בפרשתנו ונעיר על כמה עניינים שיש להתיישב בהם בכוונת לשונו, וכן בשאר פרטי דינים בסוגיא זו של בן סורר ומורה:

6 אך יש לתמוה על דבריו, וכפי שהעיר בשפת אמת שם, שמלשון הגמרא הנ"ל נראה שפיר שגם בדין האדם לגופו דנים לפי אותה שעה, דהא איתא להדיא "אין אדם נידון אלא לפי מעשיו של אותה שעה", ומובן בפשטות שהכוונה לשלול גם אם יחטא בעתיד.

7 בראשית כא, טו.

8 עמ"ס ר"ה שם.

בפירושו על פרשת בן סורר ומורה, מביא רש"י את מאמר הגמרא⁹ "בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר זולל וסובא", ונאמר¹⁰. אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו". אך יש לעיין למה נצרך שיהיה דוקא כסדר הזה - שהבן סורר ומורה יגנוב את הכסף ודוקא באמצעותו יקנה את הבשר והיין; וכי מה חילוק הוא לנו מגין הגיע לידו הכסף עבור קנייתם של בשר ויין אלו המדרדרים אותו להיקרא "זולל וסובא".

יתרה מכך, במשנה מבואר ש"אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים", אבל אם "גנב משל אביו ואכל ברשות אביו, משל אחרים ואכל ברשות אביו, אינו נעשה בן סורר ומורה". ויש להבין, מפני מה צריכה הגנבה להיות דוקא באופן שיגנוב מאביו, אבל יאכל מחוץ לרשותו.

עוד כתב רש"י: "ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו, ומבקש

לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב".

ויש לדקדק: ראשית, מהו זה ש"סופו מכלה ממון אביו", ומה יהא אילו אביו עשיר כקורח וממונו לא יכלה לעולם, ולמה חשוב כל כך להדגיש זאת. נוסף על כך, מהו "ומבקש לימודו ואינו מוצא" - לשון "לימודו" דוקא. ועוד, למה אין מוזכר בהקשר זה העוון הגדול שהבן סורר עלול להיכשל בו - ענין הרציחה, שהרי ברש"י מוזכר רק "עומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות"¹¹, היינו שמדגיש את היותו נוטל ממון אחרים ולא את סופו שיבוא לשלוח יד גם ברציחה, ולכאורה הדבר מערער חומרת הענין שנהרג על שם סופו, שהרי גם כעת גוזל ממון אביו וגם בסופו גוזל את הבריות¹².

עוד יש לעיין בדין בן סורר ומורה, על פי דברי הגמרא שהגבילה את גילו במאור¹³: "אמר ר' כרוספדאי אמר ר' שבתי: כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג' חדשים בלבד". והטעם לכך, כי עליו להיות בן י"ג המחויב במצוות, ומאידך

9 ע"פ סנהדרין שם.

10 משלי כג, כ.

11 ואף שרש"י נקט לשון הש"ס כמות שהוא, אך בכוונת הש"ס מובן שעיקר חומר הענין הוא הרציחה שבדבר, שיטול את נפשם של הנגזלים, וכמבואר לעיל. וכן מפורש בירושלמי (סנהדרין פ"ח ה"ז), וכן פירש הרמב"ם על המשנה (בד"ה בן). ואם כן היה על רש"י לכתוב זאת להדיא, שהרי פירושו נועד לקטן כגדול, ודרכו לכתוב הדברים בבירור. ומכאן משמע שרש"י ביצר להותיר לשון הש"ס כך, בכדי להשמיענו דוקא כללות ענין הגזילה והלסטמיות ולא לדקדק בפרט זה של רציחה, וכמשי"ת.

12 ואכן מטעם זה גופא הוכיח בערוך לגר (עמ"ס סנהדרין שם בד"ה ומלסטם) שכוונת הש"ס הוא בעיקר על הרציחה שבהיותו מלסטם, כי בלא זה אין סופו חמור מתחילתו, ע"ש.

13 סנהדרין סמ, א.

גיסא עליו להיות עדיין ראוי לתואר "בן" הכתוב בפרשה, ושני הדברים מתקיימים רק מגיל י"ג עד י"ג ושלושה חדשים.

ולבאורה הוא דבר פלא, הלא אם כל ענין המשפט לבן סורר ומורה הוא על שם סופו שיגדל לבסוף כאיש משחית, מה הבדל יש אם הוא בן שלש עשרה או בן חמש עשרה וכדומה, ומה טעם הקפידה תורה דוקא על תקופת הבראשית של גיל מצוות ותו לא.

עוד יש לדקדק בכמה פרטי דינים שהובאו בגמרא הנדרשים כדי להחשיבו לבן סורר ומורה. וכפי שמנאם הרמב"ם¹⁴: "אינו חייב סקילה עד שיגנוב משל אביו ויקנה בשר בזול ויין בזול. ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו בחבורה שכלן ריקנין ופחותין. ויאכל הבשר חי ואינו חי, מבושל ואינו מבושל, כדרך שהגנבים אוכלים. וישתה היין מזוג כדרך שהגררנים שותים". ויש לעיין בטיבם וענינם של כל הפרטים הללו.

בוחה של רגילות

ויש לומר שהצד השווה בפרטים שנמנו בענין בן סורר ומורה הוא בהיותם מושכים וגוררים את האדם אחריהם, ועל ידם מתפתה הוא להמשיך בדרכו הרעה. אם מחמת שהוא מצליח לקנות את הבשר והיין בזול ומרגיש שדרכו הרעה מצלחת לו, אם מפני שהוא יושב בין ריקים ופוחזים

שחברתם רעה. נוסף על זה, הבשר והיין שהוא אוכל ושותה אינם מיישבים את דעתו ומפקחים לבו לדרכי השכל והמוסר, שהרי הוא אינו אוכל ושותה כדרך בני אדם אלא מבושל ומזוג למחצה - "כדרך שהגנבים אוכלים", "כדרך שהגררנים שותים", ופשוט שאכילה כזו ממרפת ומשבשת יותר את דעתו, דבר הגורם לו להמשיך ולבקש עוד ועוד מכל אלו.

ענין זה עולה ומודגש בעוד כמה פרטים שנמנו בגמרא שם, כמו שאמרו שהיין צריך להיות "יין האיטלקי", ומבואר ברש"י ש"טוב ומעולה הוא וממשיך בתריה"; כן אמרו, שאם אכל את הבשר בסעודת מצוה הריהו פטור, כי מוכחא מילתא שאכילתו זו לא תובילנו לעבור עבירות; וכן אם אכל בשר עוף פטור כי אינו מושך את לב האדם אחריו, וכך גם בשר חיה שאינו מצוי פטור עליו.

נמצא שבזה מובן למה אמרו שכדי שיתקיים בו דין סורר ומורה עליו להיות "גונב משל אביו" מחד, ומאידך "אוכל אצל אחרים". כי כשהבן "גונב משל אביו" לא חלי ולא מרגיש הוא בהיותו "גנב", שהרי יתכן שלפי ראות עיניו אביו אמון על כלכלתו ומזונו ואם כן כשהוא נוטל בשר מאביו - משלו הוא נוטל; כמו כן, בנקל יותר לבן לגנוב ממון אביו להיותו גלוי לפניו וביכולתו תמיד לשלוח יד וליטלו - הרבה יותר מאשר לגנוב מאחרים, וכך למעשה אין הבן שם

על לבו שהוא עומד על פתחו של תהום; וכן, כאמור, נדרש הוא גם שיהא "אוכל אצל אחרים", וכמבואר בגמרא שאם הוא "אוכל אצל אביו" הריהו "מבעית" - ירא פן יתפסוהו בקלקלתו, ולכן אינו נמשך אחריו.

השובע המרעיב

לאור זאת נוכל להבין בדרך הפשט מהו טעם החומרה בדין בן סורר ומורה, ומהו פשר הענין שנדון על שם סופו:

כאמור, הבן מתחיל לצעוד בדרכו הקלוקלת בהיותו גונב גנבה קלה מאביו שבעיניו היא מותרת כביכול, וכלל אינו חש בחומרת מעשיו; כמו כן, אכילתו ושתייתו הן באופן שהוא נמשך אחרי הבשר והיין עד שהוא מתרגל לספק גופו ונפשו בהם בכמות גדולה, וכדי להמשיך ולהשיגם הוא הולך ונוטה עוד ועוד מאורחות היושר לדרכי הגנבה¹⁵. ומעתה ברור הדבר כשמש כי הוא ילך וימשיך בדרך נלוזה זו עד שנמצא הוא "מכלה ממון אביו", וכידוע, היצר הרע מתנהג באופן של "משביעו" - רעב¹⁶, היינו שלא די לו רק בפעם אחת, אלא האדם יתפתה לספק תאוותיו בכמות גדולה הרבה יותר, עד שהבן יכלה ממון אביו.

וממצב נחות זה, הולך הבן ומתדרדר למצב בו הוא "מבקש לימודו ואינו מוצא" - "לימודו" דייקא, היינו הדבר שהוא למוד ורגיל בו. כי מאחר שלמד והרגיל עצמו לצרוך בשר ויין כל אימת שאיוותה נפשו, זהו עיקר החיסרון - הרגילות לעבירה. ומעתה, אם לא ימיתוהו, יעשה הכל כדי להמשיך בגנבותיו, עד שגם יעמוד בפרשת דרכים וילסטים את הבריות כדי לספק צרכיו. ומטעם זה אין ההדגשה כאן על עוון הרציחה החמור, אלא בעיקר על כללות דרך הגזל מאחרים, שהחל מכך שהורה לעצמו היתר בגניבת אביו ואמו.

על פי האמור יובן בפשטות ההפרש בין בן סורר ומורה למעשיו של ישמעאל, עד שרש"י אינו נזקק כלל לפרש דבריו. כי בישמעאל, הגם שהיה כבר נחשב חוטא ועבר על שלשת העבירות החמורות עד שנקרא "פֶּרָא אָדָם יָדוֹ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ"¹⁷, מכל מקום לא היה זה "לימודו", דרכו ורגילותו בעצם מהותו, והראיה לזה שהרי ישמעאל עשה תשובה בסוף ימיו¹⁸. ואם כן, מה שארע עמו ועם בניו לאחר מכן אינו קשור בהכרח לחטאים שעשה כשהיה "מצחק".

15 ולהעיר מהידוע בדבר המנהג לחטוף אפיקומן בלילי פסחים, שלא נהגו בו בין חסידי חב"ד. ובהערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים (בד"ה אפיקומן) מציין למאמר הגמרא בברכות (ה, ב) "ביתר גנבא גנוב ומעמא טעים", היינו שגם גנבה המותרת כביכול יש בה טעם איסור, ולכן אין אנו רוצים להרגיל את הקטנים בגנבה בשום אופן שהוא.

16 סנהדרין קז, א.

17 בראשית מז, יב.

18 רש"י בראשית כה, ט.

לעומתו, בן סורר ומורה מתרגל ונעשה משועבד לבשר והיין עד שהוא מוכרח לספק לעצמו צרכיו שלו, ומשום כך הוא נעשה שקוע בחטא המדרדר אותו לעברי פי פחת, עד כדי שיושב ומלסטם את הבריות, והרע הופך להיות חלק ממהותו ר"ל.

דרוש וקבל שכר

מכל זה יש ללמוד הוראה יסודית בחינוך הילדים:

כאשר רואים אנו אחד מילדינו העושה מעשה שאינו ראוי, יש להתבונן בדבר ולשקול היטב את צעדינו: אם הוא נכשל בדבר פעם אחת, אין צורך לנקוט בחומר הדין ואדרבה יש לעודדו ולחזקו להמשיך בדרכו הטובה; מה שאין כן אם עבר ושנה עד שהדבר הופך ל"לימוד" - כזה הגורם להרגלים רעים ומדרדר אותו חלילה לעברי פי פחת - או-אז יש לפעול בנחישות יתירה, ולהתאמץ להעלותו על דרך הישר.

ויש להוסיף בזה, שלכן גילו של בן סורר ומורה הוא דוקא בתחילת שנת הי"ג לחייו שאז הוא מועד גיל הבגרות. שהרי ילד קטן אפשר לחנכו ולהטותו לדרך

טובה, וכך גם אם כבר עבר את תחילת ההתבגרות יש בו כבר יותר כוח להתגבר על הרגלים רעים; ברם, כשמדובר על שלשת החודשים הראשונים של גיל י"ג שאז הוא מתחיל להתגבר - דוקא אז יש להיזהר במיוחד שהילד לא יתרגל בהרגלים רעים שיקשה עליו ביותר לשנותם. ומכאן אתה למד כמה יש לנו להיזהר כבר מקטנות להרגיל את הילדים בדרך ה' באופן של "חֲנֹךְ לְנֶעַר עַל פִּי דְרָכּוֹ", עד שההרגל יהפוך לטבע ו"גם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה"¹⁹.

והנה ידוע מאמר הגמרא²⁰ "תניא, בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב - דרוש וקבל שכר". ויש לומר בדרך רמז, ש"דרוש וקבל שכר" אינו מכוון רק על הדרישה בפרטי המצוה וטעמיה ודקדוקיה, אלא הכוונה היא גם ללקחים והמוסרים היוצאים מפרשה זו. וכך כאשר נדע להפיק כראוי את הלקח מפרשה זו, הרי זהו גופא השכר שמקבלים על ידי זה שנמנעים מעבירות ככל הניתן כדי שלא ניגרר אחריהן יותר ויותר, ואדרבה נלמד כמה צריך להתרגל בתורה ובמצוות באופן של "ותרגילנו בתורתך"²¹, ומצוה גוררת מצוה.

19 משלי כב, ו.

20 סנהדרין עא, א.

21 נוסח ברכות השחר.

Почему Тора наказывает «непокорного сына» за его будущее?

1. Противоречие: Суд по настоящему или по будущему?

Закон о «буйном и непокорном сыне» (Бен сорер у-море) гласит, что его подвергают высшей мере наказания из-за его неизбежного будущего — чтобы он «умер безвинным, а не виноватым». Однако это вызывает серьезный концептуальный вопрос:

- Согласно комментариям мудрецов к истории Ишмаэля, Всевышний судит человека исключительно по его нынешнему духовному состоянию («ба-ашер ху шам»), даже если в будущем его потомки принесут много зла.
- Почему же непокорного сына судят за то, что он совершит в перспективе, а Ишмаэля судили только по его делам в настоящем времени?

2. Анатомия формирования пагубной зависимости

Чтобы разрешить это противоречие, необходимо рассмотреть строгие и специфические критерии, при которых подросток получает статус непокорного сына. Все они указывают не просто на грех, а на формирование глубокой патологической зависимости:

- **Кража у отца:** Подросток начинает с воровства родительских денег, что подсознательно кажется ему «допустимым» и притупляет чувство вины.
- **Потребление вне дома:** Употребление украденного за пределами дома избавляет его от страха разоблачения и стирает границы стыда.
- **Низменные пристрастия:** Он маниакально скупает дешевое мясо и вино, которые употребляет в ненормальном, полуготовом виде в компании сомнительных людей. Это не насыщает организм, а лишь затуманивает разум и разжигает еще большую тягу к пороку, требуя постоянного увеличения дозы.

3. Принципиальная разница между Ишмаэлем и непокорным сыном

Главное отличие кроется в степени укорененности зла в природе человека:

- Ишмаэль, несмотря на свои крайне серьезные проступки в юности, не был абсолютно поработан своими привычками. Зло не стало его необратимой сущью, поэтому в конце жизни он смог совершить искреннее раскаяние (тшуву).
- Непокорный сын, напротив, добровольно становится рабом своей пагубной привычки (в тексте это подчеркнуто словом «лимудо» — то, к чему он прочно приучен). Его физическая и ментальная зависимость гарантирует, что ради ее удовлетворения он неизбежно выйдет на большую дорогу и начнет грабить и убивать людей.

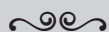
4. Награда за изучение: практические уроки воспитания

Талмуд утверждает, что закон о непокорном сыне никогда не применялся на практике, а дан нам исключительно для того, чтобы мы «изучали его и получали награду». Эта награда заключается в глубоких уроках еврейского воспитания:

- **Реакция на проступок:** Если ребенок оступился единожды, не следует применять к нему всю строгость закона, наоборот — его нужно мягко направить и поддержать. Но если проступок превращается в систематическую разрушительную привычку, необходимо вмешаться максимально жестко и решительно, пока не стало слишком поздно.
- **Критический возраст:** Данный закон действует лишь в течение трех месяцев после достижения возраста Бар-Мицвы (13 лет). Это самый важный переходный период взросления, когда новые привычки укореняются в сознании быстрее всего и формируют характер человека на всю оставшуюся жизнь.
- **Сила привычки:** Наша главная задача — с самого раннего детства прививать детям любовь к Торе и заповедям согласно их индивидуальным особенностям, чтобы святость стала их естественной привычкой и второй натурой. Ведь, как известно, «одна заповедь влечет за собой другую».

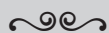
גיליון זה מוקדש

לחיזוק ההתקשרות
לרבי נשיא דורנו



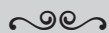
לזכות

מורנו הרב הראשי לרוסיא
הגאון רבי שלמה דובער פינחס לאזאר שליט"א



לזכות

כלל שלוחי הרבי במדינות חבר העמים



לעילוי נשמת

האיש היקר שהיה מסור ונאמן למלאכתו הקדושה
ר' צבי הירש ב"ר ישראל ע"ה גרז'וי
אשר שימש כעשרים שנה שמש בבית הכנסת המרכזי
ומסר שיעורי תורה במרכז החסד שערי צדק